

Gymnázium Přírodní škola, o.p.s.
Profilová práce — třída Ný
Nižší stupeň studia
2018/2019

Matyáš Bureš

**1930 – 1944. Krátký život Pavla
Liona, životopis a interaktivní
workshop**

Vedoucí práce: Mgr. František Tichý

Datum odevzdání: 22. listopadu 2018

1930 – 1940

Krátký život Pavla Liona.
Životopis a interaktivní workshop.

Matyáš Bureš

Vedoucí práce: Mgr. František Tichý
Odborný konzultant: Mgr. Jan Pařez, Ph.D.

V Praze
listopad 2018

Gymnázium Přírodní škola o.p.s.

OBSAH

ČÍM SE PRÁCE ZABÝVÁ aneb druhá světová válka na vlastní kůži	4
ČEHO CHCE PRÁCE DOSÁHNOUT?	6
METODIKA	7
Archivní prameny a čerpání informací	7
Vytváření životopisu	7
Příprava workshopu	8
VÝSTUPY	9
Životopis	9
Workshop o životě Pavla Liona	10
Struktura workshopu:	11
ŽIVOTOPIS PAVLA LIONA	13
JAK PROCES PROBÍHAL	18
KDE POKRAČOVAT? A CO PŘINÁŠÍ PAVEL LION LIDEM I NĚKOLIK DESÍTEK LET PO SMRTI?	20
SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ "	21

ČÍM SE PRÁCE ZABÝVÁ

aneb druhá světová válka na vlastní kůži

Tato profilová práce se zabývá holocaustem, utiskováním Židovského národa v době 2. světové války. Ovšem na rozdíl od mnoha dalších prací se tato týká jednoho konkrétního člověka a tím nabývá osobní rozměr. Zpracovává život chlapce od narození jeho předků až po jeho smrt v koncentračním táboře. Chlapce s neuvěřitelným osudem, nadaného chlapce, o kterém se ovšem nikdy nemůžeme dozvědět více – Pavla Liona. Výhodou vyprávění o konkrétním člověku je nepřekvapivě konkrétnost. Detaily, které by si autor nikdy nemohl dovolit vložit do obecnější práce. Na příkladu jednotlivce nejlépe můžeme ukázat tendenci doby a její skutečnou tvář.

Mým úkolem bylo využít archivních pramenů, očitých svědectví, deníků, literatury a ověřených internetových článků abych byl schopen shrnout celý život do několika desítek stránek textu.

Prvním impulsem k tvorbě práce byl školní projekt, divadlo „Terezínské zvony“, kde Pavel Lion vystupuje. Ovšem po několika reprízách divadla jsme si uvědomili, že o Pavlovi téměř nic nevíme. Společně s mým zájmem o historii to bylo jasné znamení...

Historie je často vzdálenou a nedostupnou vědou. Moje práce se snaží osobním přístupem čtivě, avšak odborně akurátně, přiblížit danou dobu a hlavně život Pavla Liona nejen znalcům v oboru, ale hlavně laické veřejnosti, která o historii předtím nejevila velký zájem. Forma vyprávění příběhu jedné osoby je velmi důležitá pro vnímání čtenáře. Ten se dokáže daleko více vžít do postavy, než kdyby si musel číst suchá fakta a tak může prožít druhou světovou válku na vlastní kůži. Čtenář nakonec dokáže daleko přirozeněji vstřebat realie, když je může prožívat společně s postavou děje.

Tato práce má dvě formy, dva výstupy jedním z nich je samotný životopis Pavla Liona „Chlapec bez tváře. 1930 – 1944. Krátký život Pavla Liona – esejistické zpracování života chlapce, který inspiruje napříč stoletími“, hlavní výstup, a druhým je workshop pro studenty základních škol a gymnázií. Právě pro přednost podání veřejnosti jsem při tvorbě musel lehce ubrat ze standardu, který je obvyklý v jiných odborných pracích a místy upřednostňovat formát, který má blíže k beletrii, esejistickému formátu. A právě proto tuto práci označuji za polo-odbornou, a nikoliv za odbornou. Avšak to bylo i moji snahou a přiblížení širší veřejnosti je i jedním z důvodů, proč jsem s prací vůbec začal.

Práce je členěna do šesti sekcí, v nichž shrnuji podrobněji cíle práce, poté popisuji pátrání v archivech a v dalších pramenech. V kapitole „Výstupy“ nalezneme mimo popis zdařených cílů i vybrané části samotného životopisu. V diskusi se poté pokusím shrnout co z cílů se povedlo a co naopak zůstalo nedoděláno. Také rozeberu téma, kde by se dalo v odhalování Pavlova života pokračovat.

ČEHO CHCE PRÁCE DOSÁHNOUT?

- Životopis Pavla Liona „Chlapec bez tváře. 1930 – 1944. Krátký život Pavla Liona – esejistické zpracování života chlapce, který inspiruje napříč stoletími“

1. Získat co nejvíce zdrojů a pramenů týkající se života a tvorby Pavla Liona a členů jeho rodiny. Kontaktovat archivy, využít internetové zdroje, jít po stopě Pavla a jeho nejbližších, ale také utvořit si obrázek o době.
2. Sepsat poutavou formou životopis Pavla Liona a členů jeho rodiny. V jeho rámci čtenáři představí i důležité reálie doby. Udělat z malých fragmentů zážitků, událostí a skutečností jeden velký smysluplný a čtivý celek

- Workshop „Pátrání po ztraceném chlapci, aneb druhá světová válka na vlastní kůži“

1. Vytvořit návrh workshopu, který využívá materiálů, které jsem nasbíral k seznámení s dobou a osudy Židů za 2. světové války. Alespoň jednou ho ověřit.
2. Seznámit účastníky nejen s dobou, ale také s procesem pátrání. Umožnit dalším lidem navázat, nebo se nechat inspirovat.

METODIKA

Archivní prameny a čerpání informací

Informace jsou samozřejmě nejdůležitější částí vytváření samotných výsledků. Bez informací by práce nikdy nemohla vzniknout. Nejméně dostupným a přitom nejpřínosnějším zdrojem informací jsou archivy. Informace, které nejsou dostupné nikde jinde. Nejčastěji se jedná o matriční záznamy o promoci, narození dítěte. To jsou informace, které slouží k začlenění událostí do prostoru a času. Najdou se ale i různé dopisy, články a vzpomínky v denících. Ty jsou nejcennější částí, protože utváří příběh. Tyto prameny poskytují osobní náhled. Náhled dýchajícího člověka, který je přesným opakem suchých dat v matričních záznamech a evidencích.

Hned na začátku pátrání jsem navštívil archiv Tereziánské iniciativy, který má mnoho zpracovaných dat volně zpřístupněné na webu „holocaust.cz“. Dále jsme navštívili samotný archiv a archiv Židovského muzea v Praze, kde jsme se dozvěděli mnohem více o rodině. Dále byla kontaktována elektronicky pracovnice Archivu hlavního města Prahy. Dále jsme se s vedoucím práce vydali do Státního okresního archivu v Příbrami, kde Pavel také pobýval část svého života. Další archivní prameny pocházejí z webu badatelna.eu, z databáze na stránkách Muzea holokaustu ve Spojených státech amerických: „United States Holocaust Memorial Museum“. A z dalších webů, a internetově dostupných databází.

Vytváření životopisu

Před sepsáním práce jsem si pečlivě nastudoval všechny prameny, abych se ve vlastním textu sám neztrácel a nevytvářely se nesrovnalosti. Zvláště ze začátků psaní životopisu, kdy jsem se ještě stále rozhodoval o formě, kterou bude psán jsem denně konzultoval svoji práci s odborným konzultantem a dalšími odborníky. Při dalším procesu jsem samozřejmě konzultaci omezil a snažil se podávat pouze ucelené části vedoucímu práce. Při samotném psaní jsem samozřejmě znovu narážel na spousty mezer a zajímavostí, které jsem musel vysvětlit a znovu se využíval internetových databází a zpracovaných dokumentů. Ve finální fázi jsem dokument minimálně graficky zpracoval a práci předložil několika lidem z různých oborů, aby si ji přečetli a zhodnotili nejen faktickou správnost, ale také úpravu textu, formulace a kosmetické drobnosti.

Příprava workshopu

Příprava probíhala dříve, než jsem začal práci na životopisu, ovšem samozřejmě až po shromáždění většiny pramenů. O nové poznatky jsem program samozřejmě průběžně doplňoval, aby získal podobu životopisu, zkráceného do poznávacího a snad i zábavného programu pro mládež i dospělé. Krátce po prvotním zhotovení jsem (samozřejmě po konzultaci s vedoucím práce) program uskutečnil na akci Lázně be in Karlín pro učitele, abych zjistil, jak se k programu staví potenciální vedoucí. Podle zkušenosti, kterou pro mě bylo uskutečnění prvního workshopu jsem následně zhotovil manuál pro učitele, či vychovatele, kteří budou program vést. Také prvně odhadnutou věkovou kategorii jsem na základě první zkoušky uzpůsobil a upravil nároky samotného workshopu tak, aby vyhovoval účastníkům. Další cennou zkušeností byl ten samý workshop, který jsem uskutečnil (společně s několika dalšími spolužáky) právě pro dospělé a učitelé, kteří mohou být potenciálním vedoucím tohoto programu. Nejen, že jsem si ověřil, že je workshop blízký i starším lidem, díky tomuto programu jsem si zajistil možné budoucí zájemce. Díky tomu, že jsem si sám několikrát vyzkoušel samotné vedení programu se může návod mnohem více věnovat obtížnějším pasážím programu a nalézt i jeho nedokonalosti a pokusit se je eliminovat.

VÝSTUPY

Všechny stanovené cíle, tedy workshop i životopis, mohou být nakonec ve finální podobě viděny v přílohách této práce. V této kapitole bych rád svou náplň práce přiblížil alespoň částmi výsledků, výňatky z celkového dojmu. Zároveň chci ovšem upozornit na velmi důležitou věc. Zprávu, kterou teď čtete jsem nikdy nepovažoval za nejdůležitější výstup. Ten byl pro mě vždy životopis. A proto bych Vám byl vděčný, ať už tuto zprávu čtete z jakéhokoliv důvodu, kdybyste dali šanci pro mě nejdůležitější části práce, životopisu Pavla Liona

Životopis

Při tvorbě tohoto životopisu jsem se snažil pracovat v užším kontaktu s odborníky a historiky. Jednalo se o archiváře, zejména paní Smolovou, historiky a archeologem – Janem Pařezem a Michalem Burešem. Ale také panem Motlem a dalšími lidmi, kteří mi pomáhali získat informace o Pavlovi prostřednictvím médií.

Vzhledem k tomu, že přidáním celého životopisu do této kapitoly by ji velmi neúměrně navýšilo ostatním kapitolám, v této části se nachází pouze několik úryvků z rozdílných kapitol, které snad představí a odhalí formát práce bez nutnosti číst si celý, poněkud obsáhlejší dokument.

Tuto zprávu jsem nikdy nepovažoval za hlavní výstup své práce. A tak bych byl rád, ať už čtete tento dokument z jakéhokoliv důvodu, kdybyste dali šanci životopisu. A teď už tedy samotná ukázka. Skládá se z několika úryvků, které na sebe přímo nenasazují, ale poskytnou alespoň omezenou představu o tom, jak práce vypadá.

Také mě doufám omluvíte, že pomínu několik, těch nejzajímavějších částí životopisu, protože co dál by lákalo čtenáře k otevření samotné práce?

Workshop o životě Pavla Liona

Ověřený workshop vychází z Pavlova života a je koncipovaný tak, že u něj není potřebná přítomnost třetí strany, která by průběh organizovala. Učitel obdrží stručný návod, jak program vést a k tomu i všechny materiály, se kterými se v průběhu pracuje. Workshop byl tedy stavěn tak, aby s ním měl, pokud možno každý účastník minimum práce.

Program má několik fází, které bychom mohli generalizovat na čtyři části – úvod a seznámení, pátrání a shrnutí celého workshopu. Celková délka workshopu se orientačně pohybuje kolem 90 minut.

Workshop byl ověřen pomocí zpětných vazeb po prvním provedení, které jsem vedl osobně v červnu 2017 v rámci akce pro učitele „Lázně be in Karlín“ a podle toho teprve psal návod pro učitele. Od té doby prošel workshop ještě několika změnami postavenými na základě zpětných vazeb. Ty budu k workshopu dále sbírat pomocí vložení svého e-mailu k souborům programu. Do e-mailové schránky mi potom budou moci účastníci workshopu posílat své názory, pokud budou chtít přispět s vylepšením programu.

Struktura workshopu:

Seznámení s tématem (až 20 min): prezentace s výkladem – doba 1. republiky a protektorátu, situace Židů, perzekuce (možno využít dobové materiály, se kterými studenti budou pracovat – vyhlášky, cedule ad.), transporty do Terezína a dále na východ.

Všechny informace budou dostupné v lektorské příručce. Tam se vedoucí dočte krátce všechny informace, které bude chtít studentů/účastníkům sdělit.

Seznámení s postavou Pavla Liona (5 min) Krátký příběh našeho pátrání – podání v případě mladších účastníků jako – „vaši vrstevníci pátrali“. Nyní budete pátrat vy... + rozdělení do skupin cca do 3-5 studentech.

Poznání osobnosti Pavla Liona přichází samozřejmě společně s krátkým příběhem našeho pátrání – je žádané, aby se účastníci co nejvíce vžili do role pátrajícího. Není jim sdělen celý příběh, pouze jsou navedeni správným směrem odhalování Pavlova příběhu.

Práce s archiváliemi (45 min – 1 hod.): skupina dostane nevytříděnou hromadu kopií materiálů vázící se k Pavlovi L. (matriky, vzpomínky pamětníků a úryvky z deníků, Pavlovy texty a kresby, transportní seznamy, deníkové záznamy Pavla Weinerja z Terezína, časopisy Rim-rim-rim, listy z památníků jeho kamarádů, dokumenty o jeho rodině).

Teprve zde si studenti a účastníci ucelují představu o životě Pavla Liona a jeho rodině. Jedním ze způsobů, jak zaručit správnost a přitom relativní zábavnost této části je provést skládání následujícího Pavlova příběhu jako tajenku, skládačku (doporučeno spíše pro mladší děti). Studenti na tabuli píšou své domněnky do předem připraveného „stromu“, který se rozvětňuje od Pavlova narození a pokrývá klíčové události v Pavlově životě. Učitel je opravuje, či doplňuje a připojuje další rozvětvení, kam dopisují další. Tato část může být pojata i jako hra na body – „Kdo doplní nejvíce klíčových událostí dostane ...“

Skupina má za úkol z materiálů poskládat obraz Pavla a jeho životního příběhu. Studenti k tomu dostanou základní otázky – body, kterých se mají držet, resp. odpovědět (nebo obměna na tabuli v podobě stromu). Na základě tohoto obrazu vytvořit plakát, který by Pavla představoval (kromě faktů i jak si ho představují, jakou měl povahu apod.)

Prezentace plakátů (10 min): Každá skupina představí ostatním, co zjistila, popíše důležité věci na plakátu.

V tuto chvíli by měly být všechny informace fakticky správné, pokud skupina našla odpovědi na otázky (což se eliminuje systémem „stromu“, na jehož výsledky všichni vidí)

Závěr – shrnutí (10 min): Lektor shrne, co o Pavlovi víme my a co ještě zůstává záhadou, dokončí a představí celkový obrázek. V případě přebytku času vyvstává prosba ze strany autora o zpětnou vazbu.

Vedoucí může představit některé zajímavosti a fakta, které v prezentaci účastníků nezazněly.

ŽIVOTOPIS PAVLA LIONA

Při tvorbě tohoto životopisu jsem se snažil pracovat v užším kontaktu s odborníky a historiky. Jednalo se o archiváře, zejména paní Smolovou, historiky a archeologem – Janem Pařezem a Michalem Burešem. Ale také panem Motlem a dalšími lidmi, kteří mi pomáhali získat informace o Pavlovi prostřednictvím médií.

Vzhledem k tomu, že přidáním celého životopisu do této kapitoly by ji velmi neúměrně navýšilo ostatním kapitolám, v této části se nachází pouze několik úryvků z rozdílných kapitol, které snad představí a odhalí formát práce bez nutnosti číst si celý, poněkud obsáhlejší dokument. V těchto ukázkách taktéž nejsou zahrnuty poznámky, ani zdroje. Ty samozřejmě v životopisu obsaženy jsou.

Tuto zprávu jsem nikdy nepovažoval za hlavní výstup své práce. A tak bych byl rád, ať už čtete tento dokument z jakéhokoliv důvodu, kdybyste dali šanci životopisu.

Ale teď už tedy samotná ukázka. Skládá se z několika úryvků, které na sebe přímo nenavazují, ale poskytnou alespoň omezenou představu o tom, jak práce vypadá. Také mě doufám omluvíte, že pomínu několik, těch nejzajímavějších částí životopisu, protože co dál by lákalo čtenáře k otevření samotné práce?

Rodina je v našich životech nesmírně důležitá. Formuje náš charakter dříve, než máme tu příležitost se o něm vůbec dozvědět. Proto je důležité vrátit se ke kořenům Pavlovy rodiny a zkusit si vytvořit obrázek.

Co mu mohli rodiče a příbuzní předat?

Taktéž na původ byl dříve kladen mnohem větší důraz nežli je dnes, proto bychom neměli opomenout ani porozhlédnutí po kraji a po širší rodině.

Píše se datum 6.října 18991, když ve Všeradicích, okres Hořovice spatří světlo světa malý kluk. Rodiče ho pojmenují Bedřich a po otci dostane jméno Lion.

V rodině je Bedřich páté dítě a tak to jistě nemá lehké. Otec Adolf je obchodníkem v místě Bedřichova narození – tedy ve Všeradicích. Matka Marie – rozená Pollaková – se stará o domácnost, jak už to bylo na přelomu devatenáctého a dvacátého století zvykem, zvláště když na ní doma čekalo pět krků.

Jak již napovídají obě příjmení, Adolf i Marie pocházejí z židovských rodin a tak není divu, že je Bedřich hned osmý den po narození obřezán, jak je v židovském náboženství zvykem. Tak se stává se pravověrným židem.

Díky otcovu povolání byla rodina zcela evidentně peněžně velmi dobře zaopatřena, když si mohla dovolit gymnazijní studium i pro páté dítě. Bedřich se tedy dostal do Prahy, kde nejprve vystudoval gymnázium, poté se rozhodl jít vlastní cestou a vystudoval medicínu na Univerzitě Karlově.

Svatba Bedřicha a Růženy na konci ledna 1923 se nese v židovském duchu a koná se v Klausové synagoze v tehdejší Praze V. na Josefově. Synagoga je až dodnes největší synagogou v bývalém židovském ghettu a svoji významnost potvrzuje i dochovaným příkladem raně barokního slohu⁴.

Bedřich to měl domů z práce kousek. Ve dveřích na něj už čeká nejen Ružena a teď už dokonce i... Ano máme tu červenec roku 1930 a s ním i velkou událost nejen pro rodinu, ale hlavně pro náš příběh. Narození Pavla Liona.

Pavel prožíval své dětství ve velmi příjemném prostředí. Příbram samotná je velmi krásné město a její okolí jakbysmet. Zvláště za zmínku pak stojí samozřejmě i známá Svátá Hora. Jedno z nejstarších poutních míst v Česku, které musel Pavel jistě dobře znát. Když z ní totiž sejde po známých schodech až dolů do města, ocitneme se několik málo minut chůze od domu, kde bydlel několik let i Pavel.

Zářivého domu v ulici Na Valešince 159/2 (Obr. 1) si dnes můžeme povšimnout velmi rychle. Pohodlí domova se zapřít nemohlo, otec měl dobrou práci, pohodlný dům přímo u ikony Příbrami a mezi rodiči to pravděpodobně stále jiskřilo, protože v roce 1935 se narodil Pavlův mladší bratr Jiří.

Hodno zmínit, že rodinnou pohodu mohlo kazit několik událostí zvěstujících válku a to již od předešlého období – kolem roku 1930 až 1933. Hitlerův nástup k moci byl zjevný, avšak většina Evropy stále věřila, že k válce nedorazí.

Ve stejném roce jako nastupuje Pavel do první třídy už většina světa tuší, že válka je na spadnutí. Téměř po celé délce statní hranice Československa s Německem staví armáda jedno z nejpropracovanějších a nejdůmyslnějších opevnění druhé světové války.

V roce 1936, ve stejném roce, ve kterém nastupuje Pavel do první třídy, už většina světa tuší, že válka je na spadnutí. Téměř po celé délce statní hranice Československa s Německem staví Československý stát jedno z nejpropracovanějších a nejdůmyslnějších opevnění druhé světové války.

Bedřich Lion, Pavlův otec, totiž opouští práci a mizí ve všech evidencích v Příbrami.

Bedřich i přes svou hroznou situaci a bez zpráv o rodině nesložil zbraně a dvakrát se snažil v Palestině narukovat.

Nejdříve do Československé armády a následně i do Britské armády. Vstup mu ovšem byl v obou případech zamítnut z důvodu neschopnosti vykonávat vojenskou službu – jako upřesnění bylo uvedeno stáří – v té době 43 let.

V říjnu 1939 byl Pavel odhlášen z Cvičné školy v Příbrami a poté se celá rodina, tedy samozřejmě již bez Bedřicha, stěhuje do Prahy. Nestěhuje se ovšem sama. Již dřív jsem se zmiňoval, že Lionovi zaměstnávali služebnou. Její sestra, které bylo v době odstěhování asi jedenáct let, nám poskytla své vzpomínky.

Sestra byla o sedm let starší. Měly jsme ještě dva starší bratry, oba byli po celou dobu války na práci v Německu. Maminka se bála, aby nemusela odejít i sestra M. Nějak tedy zařídila, že sestra M. odjela v roce 1939 jako služebná s Růženou Lionovou a jejími syny Pavlíkem a Jirkou do Prahy, kam se odstěhovali, když MUDr. Bedřich Lion odjel. Růžena Lionová s chlapci bydlela v Karlíně a sestra se o ně starala.

Byt Lionových se nacházel v Karlínské Královské ulici 97 (Königsstrasse 97). Vzhledem k přejmenování ulic po válce dnes budova stojí na adrese Sokolovská 86/97.

Pavel tenkrát bydlel jen kousek od dnešní Florence a měl do školy blízko. Hned za kostelem Svatého Cyrila a Metoděje na Karlínském náměstí i dnes můžeme najít několik budov školy. Pavel začal docházet do místní chlapecké školy v ulici Peckova 4.

V současnosti zde sídlí vedle gymnázia a Obchodní Akademie i několik učilišť. Právě do budovy dnešního SOU²¹ Kadeřnické docházel Pavel každý den od roku 1939.

*V říjnu 1941 začaly deportace. Smutná a těžká byla
loučení.*

*Poslední den před mojí deportací se přišli všichni
rozloučit*

*Na památku se podepsali do mého památníčku
Památníček se zachoval. Ze spolužáků nikdo válku
nepřežil.*

Helga Hošková

Přichází prosinec roku 1941. Vybírání do transportů má na starosti židovská obec – tedy taktéž Židé. Nacistické velení určí vždy jen počet osob a teprve židovská obec vybírá ty, kteří mají být zařazeni.

Z 1020 deportovaných přežilo pouze 249.

Franta Maier se o několik desítek let později vrací k Pavlovi Lionovi a v krátkém textu popisuje život Pavla a jeho rodiny v ghettu tak, jak si ho pamatuje jakožto vychovatel.

„Pavel Lion byl jedním z vůdčích chlapců heimu. Byl členem fotbalového klubu nešarimu (příležitostně i kapitán), také byl aktivní kulturně. Pohledný chlapec. Jeho otec měl dobrou pozici v ghettu a Pavel s ním nikdy neměl žádné problémy. Byl velmi spolehlivý a inteligentní.“

Na stranách časopisu se objevovaly povětšinou pravidelné rubriky, věnující se mnoha tématům. Pořad o technice a létání byl doplněn přesnými kresbami, dále můžeme v časopisu najít články jak z oborů přírodních věd i těch sociálních. Druhou část, zábavu, tvoří několik románů a příběhů na pokračování jejichž autor byl pravidelně

právě Pavel. Jedním z nich je například „Boj o Radium“. Tento román vypráví příběh britských vědců a jejich vojenského doprovodu, kteří se při honbě za tajemným, nově objeveným prvkem, budou muset utkat s teroristickou organizací, která chce objev Radia zneužít ve svůj prospěch.

Další z povídek je „Klub pěti terciánů“, který vypráví příběh kluků, které zradí kamarád z vlastních řad a prozradí nepřátelskému klubu kde se nalézá jejich zakládající listina. Poté co jim je ukradena se v honbě za jejím znovuzískání připlou se zločinci i s policií.

„Nemám slova, kterými bych řekl to, co cítím, když mi odjíždíte, kamarádi, s kterými jsem žil skoro dva roky. Chci Vám říci jen to, že i když dnes odjíždíte, zůstaneme nadále spjati poutem kamarádství a že jednou se sejdeme a vy budete něco potřebovat, pak vám vždy ostatní členové domova „Nešarim“ pomohou, neboť jsme jako jedna rodina. Doufejme, že nás opět Prozřetelnost spojí a že budeme žít opět spolu ale volněji.“

Takto se loučil s přáteli Pavel Lion v jednom z posledních úvodníků časopisu. Zvláštní číslo bylo vydáno 13. května roku 1944 k příležitosti náhlých transportů do koncentračních táborů. V čísle rychle ukončuje všechny příběhy na pokračování, aby všichni kluci věděli, jak dopadnou.

Bohužel, navzdory Pavlově víře, se většina z kluků již nikdy neshledala a jejich životy byly násilně utnuty v koncentračních táborech.

JAK PROCES PROBÍHAL

Nejsložitější částí celého procesu byl pravděpodobně sběr materiálů a archiválií. Nejen, že byla tato část nejvíce náročná, ale často vyvracela domněnky, které byly výsledkem předchozího pátrání. Samozřejmě, je to součástí procesu. Snad nejšťastnějším momentem v průběhu přípravy materiálů bylo čtení e-mailu ve kterém stálo, že PhDr. Věra Smolová¹ zajistila přímé vzpomínky na Pavla. Paní, která byla sestrou služebné Lionových zareagovala na základě výzvy v dílu rozhlasového cyklu Stanislava Motla Stopy, fakta, tajemství... Ten jsme nahráli společně panem Motlem právě o životě Pavla Liona a našem pátrání. Na konec tohoto pořadu jsme nahráli i výzvu pro kohokoliv kdo Pavla mohl znát. Již zmíněná paní, která si přála zůstat v anonymitě, se tedy nepřihlásila přímo nám, ovšem právě paní Věře Smolové.

Zajímavá byla samozřejmě i zkušenost s hledáním formy, který by měl vyhovovat co nejširší veřejnosti. Práce s archivními materiály, v měřítku se kterým jsem měl v životě zkušenost poprvé. Hledání v archivech a z toho vyplývající zvraty příběhu, jako v dobrodružném filmu. Jistěže z tohoto procesu plynulo nejen několik opravdu poučných situací, rychle jsem poznal, co budu příště dělat jinak. Na začátku tvorby jsem měl téměř utopickou představu, že budu životopis vytvářet v průběhu přísunu materiálů na zpracování. Nejen že by to bylo časově náročné, navíc se zde opět objevuje velmi podstatný fakt, že informace, kterou jsem několikrát použil a pokusil se ji interpretovat se dvakrát změnila a napotřetí se ukázala jako chybná. Začátky pro mne byly krušné. Samotné založení souboru a uvedení nadpisu mě dokázalo do práce povzbudit jako nic jiného... Založení souboru dříve by příště taky neuškodilo.

Nakonec se nabízí několik dalších cest, kterými je možné se dát pro pokračování v příběhu Pavla Liona. První možností je ještě více popularizovat téma a využít výzev a zkusit se dotázat více očitých svědků. Téměř jistým krokem by ovšem byla návštěva Izraelského archivu Yad Vashem. Jediný problém tohoto postupu je, že archiv nevydává materiály dálkově. Jedinou cestou je tedy osobně zastavit se v Izraeli. To je samozřejmě momentálně poněkud nereálné. Co je představitelnější možností, je oslovit někoho z místních, kteří jsou v kontaktu se školou díky projektu Tereziánská štafety.

¹ [Ředitelka Státního okresního archivu v Příbrami](#)

Kromě již zmíněného rozhlasového pořadu se mi podařilo napsat o Pavlovi ještě několik článků, které byly použity k propagaci a případnému oslovení lidí. Vrcholem v této oblasti byla televizní reportáž z večera, kdy byla odhalena pamětní deska Pavlu Lionovi.

KDE POKRAČOVAT? A CO PŘINÁŠÍ PAVEL LION LIDEM I NĚKOLIK DESÍTEK LET PO SMRTI?

Životopis je dnes již připravený pro čtenáře. Komunikace s archivem Yad Vashem skončila tak, jak začala. Poté co jsem prozkoumal několik možností, jak by archiv mohl zaslat dokumenty a zjistil, že jsou většinou poměrně neužitečné, zbyla jen jedna možnost a tou zůstává osobní návštěva na jejíž realizaci stále pracuji. K mému příjemnému překvapení je tento životopis daleko obsáhlejší, než jsem čekal. Nakonec, materiálů ke zpracování nebylo tolik s kolika se odváží psát životopis většina autorů. Bohužel, více informací už být moc nemohlo – Pavlův příběh jakoby provázela smůla - v příbramském archivu byla část, kde by mohlo být více o Pavlově narození a předcích, zničena požárem. Podobný osud potkal i dokumenty v Národním archivu, které se znehodnotily při povodních. Také struktura dokumentu se oproti záměru změnila. V původním plánu neměla být uspořádána chronologicky. To jsem v průběhu uznal nevhodným pro čtenáře. Ti by se v textu mohli ztrácet a nenalézat souvislosti. I tato zkušenost je jedna z těch, za které jsem rád.

Workshop se od záměru téměř neliší. S ohledem na to, že byl tento program od začátku vnímán jako vedlejší cíl, jsem s výsledkem spokojen. Workshop byl uskutečněn pro několik učitelů přesně tak jak je to uvedeno v záměru. Další ověřování bude realizováno elektronicky, tedy pomocí e-mailové komunikace.

Celkově mám z podoby práce dobrý pocit i radost. Již když jsem práci vytvářel divil bych se, kdybych mohl vidět výsledek. Zkušenosti, které jsem načerpal v průběhu procesu vytváření všech aspektů této profilové práce, jsou pro mne dnes velmi cenné. Na těchto pracích je vždy nejzajímavější práce s lidmi, s lidskými osudy, příběhy. Všechny jejich myšlenky, slabé chvíle, nebo naopak „rošťárny“, které mohou být zachovány v dokumentech a v myslích kamarádů, rodiny, nebo vychovatele. Ukazují nám, že lidská mysl se už mnoho desetiletí, ba i tisíciletí nezměnila. Proto je důležité dávat si pozor, aby se historie nikdy neopakovala ve svých nejhorších chvílích.

SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ²

- Smolová, V.: Synagoga v Příbrami a místní židovské obyvatelstvo, Příbram 2015
- Matrika doktorů Univerzity Karlovy V. (1922–1924), Fond Matriky Univerzity Karlovy, číslo NAD 180, Inventární číslo 5, strany 2002-2409, stránka 2402
<https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1542020090975492/405/?lang=cs>
- Databáze přeživších holokaust, Archivní fond Československé vlády v exilu v Londýně
- Badatelna.eu, narození a původ rodičů Bedřicha Liona
<http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=664&reproId=51909>
- Badatelna.eu, narození Růženy (Rosy) Bendové
<http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=3369&reproId=152434>
- Badatelna.eu, záznam o svatbě Bedřicha Liona a Rosy Bendové
<http://www.badatelna.eu/fond/1073/reprodukce/?zaznamId=3524&reproId=102732>
- Holocaust Survivors and Victims Database
https://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=6433034
- Informace o rodině Růženy Bendové, Katalog.ahmp.cz
<http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=1E0103C223A911E08F90005056C00008&scan=1#scan1>
- Doležalová, K.: Rodina Wallenfelsova a ostatní Židé města Příbrami za 2. světové války, Bakalářská práce, Praha, Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Katedra pomocných věd historických a archivního studia 2015

² Kompletní seznam zdrojů se nalézá v poznámkovém aparátu pod textem, kterého se týká v práci „“